

PULA IMVUILA

>> GROWING FOOD >> GROWING PEOPLE >> GROWING PROSPERITY >>

PHATO
2018

POONE – hopola taba ena ka Phato le Loetse

Ditabeng tsa kajeno ke rata ho manolla mekgwa e mmalwa ya bohlokwa ya tsamaiso e tshwanetseng ho elwa hloko tlhahisong ya poone.

O le mohlahisi wa poone o tshwanetse ho ba le sepheo sa ho fihlella kuno e phahameng ka ho fetisia ka peo ya boleng bo phahameng ka moo ho kgonahlang ka teng. Hona ha se ntho e bonolo ka mehla hobane ho teng diqholotso tse ngata tse shebaneng le sehwai nakong yohle ya selemo. Le ha ho le jwalo, ho teng mekgwa e mmalwa, e bonolo ya tsamaiso, e ka e sebedi-swang, e ka thusang hore o fihlelle sepheo sena.

Seo o ka se etsang kgwedding ya Phato
Nakong ena dihwai tse ngata di ntse di kotula dijothollo tsa tsona. Nako ya kotulo ke e monate hobane ke nako ya ho kotula ditholwana tsa mofufutso wa hao. Haeba, le ha ho le jwalo, ha o a kenya lehetla ka matla nakong ya kgolo ya dijothollo, ka bomadimabe o ke ke wa lebella mohlololo.

Nakong ena, ha ho se sekaalo seo o ka se etsang ho ntlatatsa le ho eketsa kuno ya hao. Ho teng dintho tse mmalwa tseo wena jwalo ka sehwai o nang le taolo ho tsona nakong ena, tse ka ntlatatsang boleng ba sejothollo sa hao se tshe-lwang ka hara mekotla le ka hara ditereilara tsa hao, hammoho le bongateng ba tsona.

- Tabeng ya pele ya bohlokwa, o tshwanetse ho ba le bonneta ba hore poone ya hao e boemong bo nepahetseng ba mongobo pele kotulo e qala. Nka disampole tse mmalwa pele o qala, mme o etse diteko tsa mongobo tsa poone. Hangata poone e tla amohelwa ho bolokwa setorong haeba mongobo o etsa diperesente tse 14 kapa tse ka tlase ho moo. Hona ho ka nna ha fapano ho ya ka mmaraka le menyetla ya sebaka sa polokelo. Menyetla e meng ya sebaka sa polokelo ke hore dibaka

Koranta ya Grain SA ya bahlahisi ba ntseng ba hola

Bala ka hare:

04 | Ke sebedisa tjhelete ya mang?

05 | Kopana le bathonngwa ba Sehwai sa Selemo sa 2018 (Karolo ya 2)

NKGONO JANE O RE KUMELA TSENA...

Temo ke sehopotso sa nako tsohle sa sedikadikwe le sedikadikwe sa bophelo – haufinyane o phethile mosebetsi wa ho kotula, mme jwale o shebane le mosebetsi wa sehla se setjha.

Selemo se seng le se seng re qala hape, mme re tshepa hore re tla kgona ho fihlella sejothollo se settle – re le dihwai re ke ke lahlhelwa ke tshepo hobane ke tshepo ya rona seheng se setjha e re fang matla a ho fepa lefatshe.

E se e le dilemo tse ngata jwale re ntse re leka ho thusa dihwai tse ngata ho fumana tse ka di thusang tlahisong. Ke phepetso e kgolo hobane phaello e ka etswang tlahisong ya dijothollo tlaza maemo a komello e le e sa phahamang haholo. Phepetso e nngwe ke hore dihwai ha di na mangolo a semolao a bolelang hore thepa ke ya tsona, mme ka baka lena, dihwai di sitwa ho adingwa tjhelete ka ho beheletsa ka masimo a tsona. Le hoja hona e le bothata tabeng ya ho adingwa tjhelete, re tshwanetse ho hopola ka dinako tsohle hore ha sehwai se beheletsa ka polasi ya sona kadimong ya tjhelete, mme se hlolleha ho lefa tjhelete eo ya kadimo, banka e tla nka polasi eo le ho e rekisa hore e fumane tjhelete ya hao ya sekoloto.

Taba ena e re tlisa tabeng ya seholoho ya kgwebo e nngwe le e nngwe ya temo, e leng sepheo sa ho etsa phaello. Re tla kgona ho tshwara temo ha feela re etsa phaello selemo – re tshwanetse ho fumana haholwanyane ka sejothollo ho feta ka moo re senyehetsweng ka teng ho se hlahisa.

Dinakong tsa moraorao, ho bile teng kgatello tlahisong ya sejothollo le serele, mme mona re tshwanetse ho nahana hantle hore ke dijothollo dife tseo re ka kgonang ho di hlahisa mabatoweng a fapaneng. Ho a hlokahala ho tseba ditshenyehelo kaofela tsa tlahiso ya sejothollo ho ya ka hekthara ka nngwe – ebe o fumana palohare ya kuno ka sejothollo sa hao, mme o atise palohare eo ka theko ya nako eo. Haeba ditjeho (ditshenyehelo) tsa hao di phahame ho feta tjhelete e kenang, mona o tla tlameha ho nahana ka mefuta e meng ya dijothollo. Ke taba ya ho hloka kelello ho dula o hlahisa sejothollo seo o ntseng o bona hore se o bakela tahlehelo.

Mabatoweng a mang a pula e fokolang, moo mobu o sa tebang, ho ka nna ha etsahala hore ebe sejothollo sa hao ha se na phaello ya letho, mme ebe o tshwanelo ho eketsa mehlape ya hao le ho jala furu. Bero bona bo hloka tekanyetso e ntle ya polasi ya hao hammo ho le ya lebatowa la temo leo o leng ho lona.

Hangata ho a etsahala hore banka e hane ho adimana ka tjhelete ha e lemotha hore o tla sitwa ho etsa phaello le ho kgutlisa tjhelete ya yona. Ha re a tshwanelo ho ba nka hampe le ho nahana hore ha ba batle ho re thusa – hantlentle banka e leka ho thusa wena hore o nahane hantle ka mefuta ya dijothollo tseo o ntseng o di hlahisa. Le yona banka e batla ho o bona o tswela pele. Re tshwanetse ho etsa tiisetso ya hore re etsa phaello – ho seng jwalo, re tla iphumana re ntse re dikadika nqa e le nngwe, re sa tswele pele. Ho monate ha re ntse re kgaketswa tjhelete e tswang Mmuso, empa thuso ena ha se ya ho-ya-ho-ile hobane tjhelete e leng teng ha se e lekanang diitlhoko tsa batho kaofela. Re tshwanetse ho kgona ho etsa phaello ntle le ho kgaketswa ka ditjhelete tsa Mmuso.

Tiisa potongwane, o nne o sebetse ka thata nakong eo o nang le yona. O se nyahame pelo. La hao letsatsi le a tla! Le wena le tla o tjabelo, weso!

POONE – hopola taba ena ka Phato le Loetse

tse ding di na le diomisi tse omisang moo poone ya hao e ka omiswang teng ntle le ditefello tsa letho tse ka thoko. Hangata ho teng tjhelete e itseng e tla hulwa tjheleteng ya hao.

- Etsa bonnete hore motjhine wa hao o kotulang o sebetsa hantle, ha o se nye poone. O ka tiisa taba ena ka ho hlahloba disefe le ho tiisa hore tsohle di sebetsa ka tshwanelo.
- Etsa bonnete hore poone ha e pshatlehe. Etsa hona ka ho seta di beaters ka nepo. Bongata ba dithollo tse pshatlehileng bo theola ho kereitwa ha tsona. Haeba dithollo tse pshatlehileng di le ngata sampoleng ya hao, hona ho bolela hore motjhine o setilwe ka phoso.
- Etsa bonete hore mokganni wa hao o kwetlisitswe ka tshwanelo. Ebang wena o sebedisa motjhine o kotulang, o hulwang ke terekere kapa o itsamaisang, ho bohlokwa hore wena

Hlahloba ka ho phethahala sesebediswa sa hao ka mora nako ya kotulo. Pele sesebediswa sefe kapa sefe se ilo bolokwa setorong, hlahloba mme o be le bonnete hore sesebediswa seo se hlwekisitswe le ho bolokwa se le maemong a loketseng tshebediso.

Ela hloko ha o kotula dibaka tse nang le peo e ngata ya mahola, mme ho molemo ho kotula dikarowlana tsena ka letsoho le ho di bokella ka thoko hore di jewe ke diphoofolo. Dipeo tse ngata tsa mofuta ona di ka nna tsa kena ka hara sampole ya sejothollo, mme tsa fokotsa boleng ba sejothollo sa hao.

kapa mokganni wa hao e be motho ya tlwetseng motjhine o sebediswang. Mokganni ya sa kwetliswang a ka baka tshenyo e kgolo ya ditone tse ngata tse senngwang ka baka la ho hatwa, hammoho le header (motjhine o kotulang) o sa setwang hantle.

- Qetellong etsa bonnate hore setoro sa hao sa polokelo ya dijothollo tsa hao hammoho le sesebediswa se kgaolang dithollo tsa hao di boemong bo nepahetseng ba tshebetso. Haeba ma-fome a le mangata tshepeng, le masobana a le teng, o tla senyehelwa haholo. Etsa bonnate hore masobana ao a thiijwa ka nepo. Phoso e nngwe le e nngwe e nyane etsa tshenyo e kgolo.

Se ka etswang kgwedding ya Loetse

Nakong ena kotulo ya hao e tshwanetse hore e be e phethahetse. Re tla be re emetse dipula tsa selemo, mme hape re tla be re le malala-a-laotswe hape, re emetse sehla se hlahlamang. Loetse e tshwanetse ho ba kgwedi ya ho etsa meralo le boitokisetso hammoho le nako ya ho thuisa tsa sehla se phethilweng sa kotulo le ho sebetsana le mekgwa ya ho ntlatfatsa tsa mehato e metjha.

- Etsa tekanyetso e phethahetseng ya sesebediswa sa hao ka mora nako ya kotulo. Pele ntho efe kapa efe e ka behwa ka setorong, etsa bonnate hore o a e hlahlabisisa le ho tiisa hore e hlwekile le ho behwa e le boemong bo bottle ba ho sebetsa.
- Etsa tekanyetso ya boemo ba ditjhelete tsa kgwebo ya hao ka mora kotulo.
- Ngola tekanyetso ya ditjhelete mabapi le sehla se tläng, mme o etse dihlaphiso tse

hlokahalang tsa ditjhelete ka ihlo la ho fumanatjhelete ya ho jala hape monongwaha.

- Etsa qeto ka dijothollo tse ilo jalwa, masimong afe, mme o take mmapa o tla nne o shejwe nako le nako.
- Qala ka moraloo wa hao wa sehla se tläng ka ho ngola lenane la dintho tsa bohlokwa tse ilo etswa:
  - Thomello ya tse ilo jalwa;
  - Hlahloba molongwana wa sefafatsi;
  - Hlahloba plantere, mme o etse kopo ya thomello ya dikarowlana tse hlokahalang;
  - Etsa disampole tsa mobu;
  - Qala ka tokiso ya mobu;
  - Hlahloba diterekere, mme o etse di-service haeba ho hlokahala;
  - Lokisa kamore ya dikhemikhale; le
  - Tiisetso ya hore setoro sa peo le manyolo di baballehile, di hlwekile, di omme.

Ho ba sehwai ke taba ya ho itlwaetsa tse ntle. O tshwanetse ho itlwaetsa mokgwa wa ho rala, e leng o sebeletsang wena. O lokela ho lomahanya meno ho ona. Ntho tsohle e be tse sebetsang hantle ka tshwanelo. Ha o kenya lehetla hore kgwebo e sebetsing hantle, ruri o tla bona ditholwana tsa ho bosesela ha nako ya kotulo e fihla. Lena ke leku-nutu la sehwai sa makgonthe!

Ditaba tsena re di kumelwa ke Gavin Mathews, Kgau Tsamaisong ya tsa Tikoloho. Ho tseba haholvanyane romella e-meile ho gavmat@gmail.com.

Ke sebedisa TJHELETE ya mang?

Ha o kena kgwebong ya temo, mohlodi wa pele o hlokahalang ke tjhelete. Tjhelete e hlokahala hore o reke mobu, disebediswa, metjhine, mehlape le tse ding jwalojwalo.

Hore o tla hloka tjhelete e kae ho laolwa feela ke boholo ba polasi, mofuta wa temo ya hao, sebaka seo o leng ho sona hammoho le dintilha tse ding tse ngata, tse ka amehang.

Ha o simolla ka kgwebo ena o tla nne o hloke tjhelete e nngwe ya tlafsetso hore o kgone ho tsamaisa kgwebo ya hao letsatsi le letsatsi. Se bolelwang mona ke hore o tla hloka tjhelete e ngata. Ba seng ba kene temong ba tla o bolella hore kgwebo ya temo ha se thaka motho.

Jwale ho ropoha potso, ke fumana tjhelete eo hokae jwale? Ka kakaretso re ka re ho teng mehlodi e mmedi ya tjhelete. Wa pele – wena ka bowena tjhelete e tswa ho wena. Wa bobedi, wena ka seqo o adima tjhelete ho motho wa boraro (motho e mong – ekaba motho kapa kgwebo). Tjhelete eo ke ya motho e mong, mme ke ka hoo e tadingwang e le tjheletre e tswang

ka ntle. Hona ho beha wena tlasa boikarabelo ba ho kgutlisa tjhelete eo o e adimilweng.

Mehlodi ya tjhelete ya hao ke hore o na le tjhelete eo e leng ya hao eo o ka e sebedisang ho tsetela kgwebong ya hao mabapi le tjhelete ya ho simolla kapa ya tlahiso ya dijothollo tsa hao. Ka tlwaelo hang ha kgwebo e se e tswela pele, tjhelete e tla nne e hlokhale selemo le selemo. Mokgwa o le mong feela wa ho ba le tjhelete ya tlahiso ke ha kgwebo ya hao e etsa phaello. Hopola potso ya motheo – hovaneng o tshwere kgwebo ya hao? Ho etsa tjhelete (phaello).

Ka bomadimabe, kgwebo ya temo, ho sa tsotellehe hore ke ya boholo bo bokae, e hloka tjhelete e ngata ya ho simolla, mme e latelwe ke tjhelete e nngwe ya tlahiso hammoho le mohlomong tjhelete ya ho atolosa kgwebo eo ya hao. Ka hoo, dihwai tse kgolo kapa tse nyane, boholong ba nako di hloka tjhelete e nngwe e tswang ka thoko.

Jwalo ka ha re se re boletse, ho adima tjhelete e ka thoko ho bolela hore tjhelete e adimilweng e tlamehile ho lefuwa ka ditshenyelelo tse ding tse ka thoko – ka phaello. Motha wa boraro eo tjhelete e adimilweng ho yena o tshwanetse ho kgutlisetswa letho le itseng ka baka la kotsi eo a ipehang ho yona ya ho o adima tjhelete. Ka hoo, tjhelete e kolotwang ke tjhelete kaofela hammoho le tswala ya yona. Dijeho tsa tefo ya tjhelete ya kadimo (tswala) di fokotsa phaello ya hao, mme qetellong tefello ya molato kaofela e na le sekahla se sebe boemong ba hao ba tjhelete e kenang.

Ka hoo, potso ya hore na motho o sebedisa tjhelete e adimilweng kapa tjhe, e a utlawahala. Karabo ya motheo ke hore – o se ke wa sebedisa tjhelete e tswang ka ntle, e fupere ditshenyelelo

tse ngata, mme e o beha ka mosing. Dita-beng tsa rona tsa nako e fetileng, re fihle-tse qeto ya hore sekoloto se molemo ka ho fetisisa ke kontane eo o nang le yona.

Le ha ho le jwalo, re a tseba bohole hore boemong ba ditaba, ka nako tse ding re tlameha ho adima tjhelete hore kgwebo ya rona e nne e kgone ho re sebeletsa.

Hopola hore nneta ya taba ke hore eng kapa eng eo o e rekileng ka tjhelete e adimilweng, hantlentle ke ya motho wa boraro ho fihlela tjhelete ena kaofela e adimilweng e lefilwe. Haeba o hloleha ho lefa tjhelete ena eo o e adimilweng, tseba hore dijothollo tsa hao kapa dintho tse o di rekileng di ka nna tsa hapuwa ke ya kolotwang.

Qeto ya ho adima tjhelete e hloka tsamaiso e phethahe-tseng ho wena, e leng e qalang

ka moralo. Ntlha ya pele e hlokang ho elwa hloko ke hore na o fela ruri o tlameha ho kadima tjhelete na, le hore na o tla kgona ho lefa sekoloto sa hao hammoho le ditjeho tse kenyeditsweng na. Mokgwa o le mong feela wa ho arabu potso ena ke ho sebedisa mokgwa wa setatemente sa tjhelete e kenang le e tswang. Mokgwa ona o boetse o tla o thusa ho etsa qeto haeba o adima tjhelete kapa na ho teng mekgwa e meng e ka thoko ya ho hlola tlhoko ya ho adima tjhelete.

Re a tseba hore moralo wa ho etsa setamente sa tjhelete e kenang le e tswang tikolohong ya temo ke o boima haholo ka baka la dinthonyana tse itseng tseo re ke keng ra di laola. Ke tse kang komello, bolwetse ba ntarapane le hamoraorao tjena malwetse a kang listerioses, a amang bahlahis ba dikolobe. Mohato ofe kapa ofe o molemo ho ena le ho se etse letho.

Karolo ya moraloo wa hao le hlophiso ya hao ke ho fumana lesedi lohle ho ba diinstitushene tse thusang ka ditjhelete tse adingwang. Ke bona ba tla o bolella tse lebelletsweng mabapi le tshireletso, nako ya ho lefella tjhelete ya kadimo, sekghala sa tswala le tse ding. Ba tla hloka tshireletso, hantlentle ka mokgwa wa mobu empa mefuta e meng ya tshireletso e tla shejwa. Re atisa ho utlwa dihwai tse nyane di tletleba ka mokgwa ona. Diinstitushene tsa ditjhelete di tla o thusa ka tjhelete haeba o ka kgona ho ba fa tiisetso ya hore kgwebo ya hao e tla kgona ho kenya tjhelete. Ka bomadimabe, dihwai tse ding tse nyane ha di tsamaisa dikgwebo tsa tsona ka nepo, le direkoto tse nepahetseng ha di sebediswe.

Ha o fumane thuso ya tjhelete ya kadimo, karolo e nngwe ya bohlokwa ke ho lefa tjhelete eo ka nako e behilweng. Haeba o hloleha ho phethisa tumelano ena, buisana le mofani wa hao wa ditshebeletso e le karolo ya mosebetsi wa ho laola maemo. Sehwai se bontshang hore se na le boikarabelo ka ho lefa melato ya sona se ipha lebitso le letle. Hona ho bolela hore sehwai se jwalo ke se tshepahalang, mme ke se sebedisang ka kelello dikoloto tsa sona hantle tsamaisong ya kgwebo ya sona.

Ka hoo, tshebediso ya tjhelete e tswang ka ntle (eo e sang ya hao) ke morwalo, mme hona ho fupere dikotsi tse itseng. Ka baka lena, taba ena e hloka ho shebiswa ka ihlo le ntjhotjho. Empa wena jwalo ka sehwai, mohlomong ha o na boikgethelo, mme o tlameha ho sebedisa tjhelete ya kadimo – empa etsa hona ka boikarabelo hle!

Ditaba tsena re di kumelwa ke Marius Greyling, mophehisi ho tsa Pula Imvula. Ho fumana lesedi le batsi romella e-meile ho mariusg@mcgacc.co.za.

Kopana le BATHONNGWA BA SEHWAI SA SELEMO SA 2018 (Karolo ya 2)

Ke nako yane e monate ya selemo hape moo bathonngwa ba 2018 ba tlhodisa-no ya Sehwai sa Selemo ba Grain SA ba kgethilweng.

Ke taba e tshwanetseng ho hopolwa ka nako tsohle hore sepheo sa sehlooho sa tlhodisan ena ha se hakaalo ho hlola, empa ke ho ananela boithuto, kgolo, ntshetsopele le ho sebetsa ka

thata ha diketekete tsa dihwai Lenaneong la Grain SA la Ntshetsopele ya Molemi.

Sepheo mona ke ho kenya tsjheseho le kgothalsetso ho rona bohole ho sebetsa ka nako tsohle ntlatatsong ya rona hore re fihllele sepheo sa rona, ho sa tsotellehe hore mathata a rona ke a maholo hakae. Sepheopheo sa hao ha se a lokela hore e be hakaalo ho thonngwa kapa ho ba mohlodi ho eng kapa eng, empa e be ho hola ka nako tsohle, letsatsi

le letsatsi, kgwedi le kgwedi le selemo le selemo, ho atamela haufinyana le dikuno, phaello, bokgoni kapa sepheo sefe kapa sefe seo o ipehetseng sona, wena le lelapa la hao. Qetellong, ena ke yona tlholo!

Haeba o e mong ya thontsweng tlhodisanong ena, tseba hore o etsa ntho e itseng hantle le ho ba mohlala ho ba bang ka se ka fihlellwang. Ka polelo ena, jwale re o tsebisa bathonngwa ba 2018 ba Sehwai sa Selemo!

Bathonngwa ba rona ke...

Bathonngwa ba Mehla e Metjha

Anton le President Mabaso

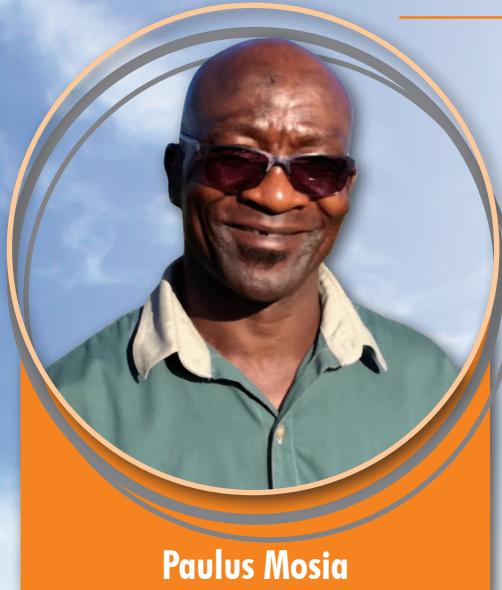
Anton le President Mabaso ba tswaletswe polasing ya Krytfontein Seterekeng sa Bothaville. Anton ka la 20 Hlakola 1966 le President ka la 7 Phupu 1970. Ka bobedi batswadi ba bona e bile basebetsi polasing mmo ba bileng le bana ba leshome le motso o mong – bashemane ba bobedi le banana ba robong. Bashemane bana ka bobedi ba bile le tjheseho temong.

Haesale ho tloha ka 2010 ba kgonne ho fumana masimo Mmasepaleng wa Bothaville moo ba leng motlotlo ka ona hobane ho se bonolo ho a fu-

mana Bothaville ka ha mobu mona o le motle temong, mme o bile o phahame haholo ka theko.

Ka 2007, baena ba babedi bana ba joina Lenaneo la Grain SA la Ntshetsopele ya Molemi. Ba bile teng dikapanong tse ngata tsa dihlopha tsa boithuto, matsatsing a thahisolededing le dithutong tsa kwetliso. Grain SA le yona ya simolla ho ba etela masimong a bona. Ba ikutwa ba matlafaditswe, mme ba le malala-a-laotswe ho kena temong, mme nakong ya dilemo tsa tharo ho isa ho tse nne tsa ho qetela, ba se ba tswetse pele ho tloha boemong ba balemipotlana ho ya ho ba dihwai tse kgolo.

Kopana le bathonngwa ba Sehwai sa Selemo sa 2018 (Karolo ya 2)

Paulus Mosia

Paulus o hlahile ka la 22 Loetse 1968 polasing ya Vryheid, Lebatoweng la Edenville. E ne e le ngwana wa botshelela hara bana ba leshome (bashemane ba tsheletseng le banana ba bane). Ka 2007, a joina Lenaneo la Grain SA la Ntshetsopele ya Molemi, a fuwa polasi ya Sterkwater ke ba DRDLR ka mokgwa wa Lenaneo la PLAS.

Sterkwater kaofela ke dihekthara tse 200 tse lemehang, le tse 140 tsa makgulo a diphoofolo. Paulus ke setho se matla sa Sehlopha sa Boithuto sa Edenville. Yena mmoho le mofumahadi wa hae, Nomasonto, ba bile teng dikopanong tse ngata tsa sehlopha sa boithuto, matsatsing a ho hlabolwa le dithutong tsa kwetliso. Nomasonto o ile a ema ka maoto ho theha sehlopha sa boithuto Heilbron, seo jwale e leng karolo ya Lenaneo la Grain SA. Ka bobedi ba bolela ka ho hlaka hore Lenaneo la Ntshetsopele la Grain SA le fetotse bophelo ba bona.

Bathonngwa hara Bahwebi ba Mehla e Metjha

Rykie Raphoto

Rykie o hlahetse motsaneng wa Rietfontein mobung wa terasete wa Bophuthatswana ya kgale. Ha a sa ntse a le sekolong, o ne a thusa ntatae ho phethola mobu, ho jala le ho hlakomela ntho e nngwe le e nngwe mosebetsing o neng o fokola wa polasi. Ho sebetsa le ntatae matsatsing a phomolo a sekolo ho bile le tshwaetso e kgolo leratong la hae la ho ntshetsa pele temo.

Ka 1991 Rykie a etsa qeto ya ho tshwara polasi ka boyena hammoho le mora wa hae, William, ya mo thusang mesebetsing ya polasi.

Ba joina Grain SA nakong eo ha Lenaneo la Ntshetsopele ya Molemi le qala. Ka mora mathata a nako e telele ba fumana polasi e bitswang Lareystryd, haufi le Lichtenburg Provenseng ya North West ho Lefapha la Nthjafatso ya Mobu. Ke moo le hajwale ba ntseng ba tshwere polasi teng.

Jeremia Makhosini Mathebula

Jeremia o hlahile ka la 14 Loetse 1979. O holetse lebatoweng la Iswepe haufi le Piet Retief, polasing ya Ingwempisi moo a neng a atisa ho thusa ntatae ho jala poone teng, sekotwaneng se senyane sa tshimo ya bona. Ntatae o ne a atisa ho jala hekthara e le nngwe ya poone, mmoho le mohlape wa dikgomo tse 12 mobung o kopanetsweng wa setjhaba.

Qalo ya mosebetsi wa temo wa Jeremia e bile ka 2009 ha a ne a qala ka mohlape wa dikgomo tse 12, mme a jala feela dihekthara tse 40 mobung o lemehang, moo a neng a kgona ho kotula ditone tse ka bang 4 tsa poone hekthareng ka nngwe. Hajwale o hlakometse dikgomo tse tswalang tse fetang tse 400, mme a jala dihekthara tse 450 tsa poone le tse 100 tsa dinawa tsa soya. Sehwai sena se bontshitse kgolo selemo le selemo, mme se hirile mapolasi a mangatanyana hore se kgone ho jala poone e ngata. Sehwai sena se boetse se hotse e le sehwai se ikemetseng ka maoto a sona, mme se etsa ntho e nngwe le e nngwe ka bosona, mme se tswela pele ka sekgahla se seholo.

Paul Malindi

Temo haesale e le mading a Paul. O tswetswe ka la 21 Phupjane 1969 polasing ya setereke sa Heilbron moo batswadi ba hae e neng e le basebetsi polasing. E ne e le bana ba supileng – bashemane ba bane le banana ba bararo. Ntatae o ne a na le dikgomo tse mmalwa polasing moo a neng a sebetsa teng, mme Paul o ne a di hlokomela.

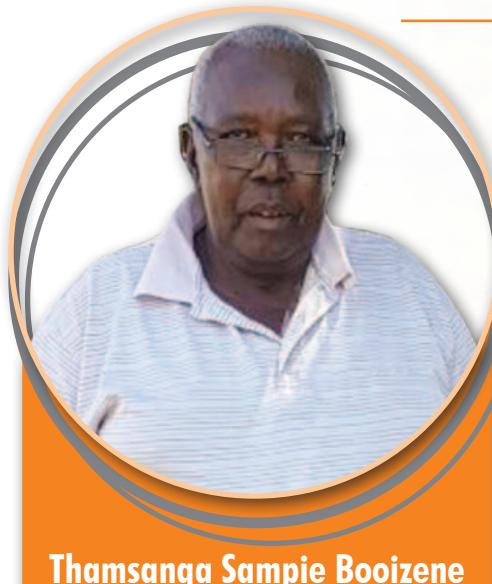
Eitse ha a fumana monyetla wa ho hira a mang a masimo ho sehwai se seng sa motho e motsho, hanghang o ile a etsa jwalo. Ka 2012 a fumantshwa polasi, Dankbaar ke ba DRDLR ka mokgwa wa PLAS. Polasi ke dihekthara tse 441 kaofela, moo dihekthara tse 320 e leng tsa mobu o lemethang, le tse 121 tsa ho fudisa. Paul, eo jwale a leng dilemo tse 48 o hirisitse dihekthara tse 130 tsa mobu o lemethang le tse 170 tsa ho fudisa. Monongwaha o jetse dihekthara tse 254 tsa soneblomo le tse 216 tsa poone.

Daniel Maqala

Daniel o hlhetse polasing ya lebatowa la Ficksburg moo batswadi ka bobedi e neng e le basebeletsi polasing. E ne e le bana ba bane – bashemane ba babedi le banana ba babedi. O sebeditsi polasing a sa le monyane haholo, a hlokomela dikgomo, a di hama, mme a fepa dikgoho. Ntatae o ne a kganna terekere, mme o ne a atisa ho mathela ho yena masimong ha a tswa sekolong hore a kgone ho palama le ntatae terekereng.

Molemi enwa a ithekela polasi ya hae, Kosmos, ka thuso ya kadimo ya tjhelete ho ba Land Bank. DRDLR ya mo tshehetsa ka Die Hoop ka mokgwa wa PLAS – dihekthara tse 326, mme ho tloha nakong eo, o se a hirile dihekthara tse 186 tsa masimo a boemo bo phahameng haufi le polasi ya hae. Daniel hajwale ke sehwai dihekthareng tse 709. Masimo kaofela a lengwa le ho jalwa hantle. Hajwale Daniel o se a tlohile boemong ba ho ba sehwai feela empa e se e le mohlahisi wa dijo, mohwebi le setsebi kgwebong. O jala mefuta e mehlano e fapaneng ya dijothollo, mme o na le diphoofolo e le karolo e nngwe ya kgwebo ya hae.

Thamsanqa Sampie Booizene

Thamsanqa o hlhetse polasing e haufi le Ottosdal Provenseng ya North West moo ntatae a neng a sebetsa polasing teng. Le ka mohla ha a ka a kena sekoilo ka ha mehleng eo bashemane ba batjha ba ne ba tshwanetse ho ba badisa ba dinku ho thusa mona le mane moo ho hlokahalang mehlapeng.

A simolla kgwebo ya temo ka 1969. Ha a ntse a sebetsa, a kgona ho lema sekotwana sa mobu, a reka dipodi tse mmalwa, dikgomo tse mmalwa, mme qetellong a ba le terekere. Ka mora moo, a hira mobu o kopanetsweng wa setjhaba, mme ha kgwebo e ntse e hola butlebutle nakong ya dilengwana tse itseng, a kgona ho reka mapolasi a mang a mararo. Thamsanqa ke e mong wa baholo ba kereke ya Zion Christian Church, mme ke tshiya hara setjhaba. O tsebahala haholo hara dihwai tsa kgwebo. Ha di hloka eng kapa eng ho yena, o ikemiseditsi ho thusa, mme le tsona di thusa Thamsanqa nakong eo le yena a hlokang thuso ya tsona ka ha matsoho a a hlatswana.

PULA IMVULA

Bahlophisi

GRAIN SA: BLOEMFONTEIN

46 Louw Wepener Street
1st Floor
Dan Pienaar
Bloemfontein
9301
► 08600 47246 ◀
► Fax: 051 430 7574 ◀ www.grainsa.co.za

MOHLOPHISI YA KA SEHLOHONG

Jane McPherson
► 082 854 7171 ◀ jane@grainsa.co.za

MOHLOPHISI WA PHATLALATSO

Liana Stroebel
► 084 264 1422 ◀ liana@grainsa.co.za

MORALO, TLHOPHISO LE HO PRINTA

Infoworks
► 018 468 2716 ◀ www.infoworks.biz

PULA/IMVULA E FUMANEHA KA DIPUO TSE LATELANG:

Sesotho,
English, Afrikaans, Setswana,
Sesotho sa Leboa, Sezulu le Seqhotsa.

Lenaneo la Grain SA la Ntshetsopele ya Molemi

BAHOKAHANYI BA NTSHETSOPELE

Johan Kriel
Foreisetata (Ladybrand)
► 079 497 4294 ◀ johank@grainsa.co.za
► Ofisi: 051 924 1099 ◀ Dimakatso Nyambose

Jerry Mthombothi
Mpumalanga (Nelspruit)
► 084 604 0549 ◀ jerry@grainsa.co.za
► Ofisi: 013 755 4575 ◀ Emelda Mogane

Jurie Mentz
Mpumalanga/KwaZulu-Natal (Louwsburg)
► 082 354 5749 ◀ jurie@grainsa.co.za
► Ofisi: 034 907 5040 ◀ Sydwell Nkosi

Graeme Engelbrecht
KwaZulu-Natal (Dundee)
► 082 650 9315 ◀ dundee@grainsa.co.za
► Ofisi: 012 816 8069 ◀ Nkosinathi Mazibuko

Luke Collier
Eastern Cape (Kokstad)
► 083 730 9408 ◀ goshenfarming@gmail.com
► Ofisi: 039 727 5749 ◀ Luthando Diko

Liana Stroebel
Western Cape (Paarl)
► 084 264 1422 ◀ liana@grainsa.co.za
► Ofisi: 012 816 8057 ◀ Hailey Ehrenreich

Du Toit van der Westhuizen
North West (Lichtenburg)
► 082 877 6749 ◀ dutoit@grainsa.co.za
► Ofisi: 012 816 8038 ◀ Lebo Mogatlanyane

Sinelizwi Fakade
Mthatha
► 071 519 4192 ◀ sinelizwifakade@grainsa.co.za
► Ofisi: 012 816 8077 ◀ Cwayita Mpotyi

Articles written by independent writers are
the views of the writer and not of Grain SA.

SEHWAI SA SELEMO

Kopana le bathonngwa ba Sehwai sa Selemo sa 2018 (Karolo ya 2)

David Ramoledeli Mongoato

David o hlahile ka la 11 Mphalane 1970, a hlahela Matatiele. Batswadi ka bobedi ba ne ba sa sebetse. Ka hoo, polasi e ne e le yona feela mohlodi wa tjhelete le dijo. Ba ne ba sebetsa masimo ka dipholo, mme ba jala ka matsoho. Tjheseho ya hae temong e tswetse pele a sa ntse a le monyane, a sebetsa le batswadi ba hae. Tjheseho ena ya nna ya hola nakong eo a ntseng a ruta tsa temo lenanethutong la sekolo. O ka nna wa re o ne a tswaletswe ho ba sehwai.

O qadile mosebetsi wa temo ha a ntse a ruta, mme a hira sekotwana sa masimo

moo a qadileng ka dijothollo tsa motheo le ka mehlapenyana e mmalwa. Selemo le selemo tsena tsa nna tsa hola ka tjheletana eo a neng a na le yona ho fihlela a hira Polasi ya Donald Drift. David o tswetse pele, eseng feela ka dikuno tsa hae, empa le ka disebediswa le maruo ao polasi e a sebedisang. Kuno ya hae e ile ya ntlaflala selemo le selemo. Butlebutle a nna a phahama ho tloha boemong ba sehwai se tswetseng pele, seo e leng karolo ya seholpha sa 250 Ton Club. Kgolo e bile butlebutle ka mokgwa o tsitsitseng.

Bathonngwa ha ba a behwa ho ya ka tatelano e ikgethileng.

Ditaba tsena re di kumelwa ke Liana Stroebel, Mohokahanyimoho wa Provense wa Grain SA Kaapa Bophirimela. Ho fumana lesedi le batis, romella emeile ho liana@grainsa.co.za.

Pula Imvula's Quote of the Month

There are no secrets to success. It is the result of preparation, hard work, and learning from failure.

~ Colin Powell

THIS PUBLICATION IS
MADE POSSIBLE BY THE
CONTRIBUTION OF
THE MAIZE TRUST